

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ЛАД ТА ПРАВА ЛЮДИНИ. ПИТАННЯ ФІНАНСОВОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Дерев'янко С.М.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ РЕФЕРЕНДУМУ У ПЕРЕДВИБОРНИХ ПРОГРАМАХ КАНДИДАТІВ НА ПОСТ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

УДК 342.51:324] (477): 342.8(075.8)(477)

Вибори Президента України – політичне, владоустановче, суспільно-правове явище в системі конституційного ладу України, а поряд із іншими видами виборів і референдумів – пріоритетна форма прямого народовладдя. Поєднус їх визнане та гарантоване Основним Законом право народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, здійснювати “владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування” (частина перша статті 5) [6]. Саме за допомогою виборів і референдумів забезпечується реалізація принципу народного суверенітету – правової основи народовладдя, формування та функціонування державного механізму. Тому закономірним є звернення до форм безпосередньої демократії кандидатів на пост Президента України, зокрема у їх передвиборних програмах під час нинішньої і попередніх виборчих кампаній.

Загалом конституційним інститутам виборів Президента України та референдумів присвячено чимало літератури, проте у пропонованому нами контексті ці явища не досліджувались. Та й самі передвиборні програми як політико-правовий документ не стали предметом наукового аналізу, хоча чинне виборче законодавство передбачає їх обов’язковість для реєстрації, відводить їм ключову роль у передвиборній агітації. Це стосується як програм кандидатів на пост Президента України, так і передвиборних програм політичних партій, виборчих блоків партій на виборах народних депутатів України, місцевих рад, кандидатів на посади сільських, селищних, міських голів. Показово, що у навчальному посібнику з виборчого права міститься тільки згадка про те, що “громадянин України, політичні, інші об’єднання громадян, колективи підприємств, установ і організацій мають право вільно і всебічно обговорювати передвиборні програми кандидатів...” [10, с. 120]. Обмежуються переказом законодавчих приписів автори науково-практичних коментарів Закону України “Про вибори Президента України” за загальною редакцією С.В. Ківалова і М.О. Баймуратова (2004), Ю.Б. Ключковського (2004, 2006),

а також праць із проблем виборчого законодавства, дисертаційних досліджень. Окремі статті з елементами порівняльного аналізу програм з'являлись під час виборчих кампаній у періодичній пресі, агітаційного характеру – у виданнях та на сайтах політичних партій. Недооцінка значення передвиборних програм, очевидно, пов'язана із скептицизмом щодо реальності їх виконання, що розуміють і самі кандидати. На жаль, слід погодитись із О.В. Пабатом, що “за вісімнадцять років незалежності жодного разу жодну програму жодної політичної сили не було повною мірою виконано” [11]. Отож, дослідження означеної проблеми видається науково і практично вагомим.

Метою статті є аналіз відображення у передвиборних програмах кандидатів на пост Президента України, які зареєстровані Центральною виборчою комісією (ЦВК) для участі у виборах 17 січня 2010 року, розуміння вагомості та перспектив використання конституційного інституту референдуму.

Вихідними для вивчення проблеми є норми чинної Конституції України. Закріплена нею модель референдуму як правового інституту є змістовою, загалом створює конституційні основи для прийняття громадянами України шляхом голосування рішень з важливих питань загальноодержавного і місцевого значення. Основний Закон наділяє главу держави широкими повноваженнями щодо призначення проголошення всеукраїнського референдуму. Детальний аналіз конституційних засад референдумів та “референдумних повноважень” Президента України нами опубліковано [1, 2]. З огляду на потребу прогнозування перспектив їх розвитку, безперечно, важливим є з'ясування ставлення до цих проблем претендентів на найвищу державну посаду.

Джерелом, яке покликане адекватно відобразити їх погляди, є передвиборна програма кандидата на пост Президента України – офіційно зареєстрований письмовий документ, що містить основні напрямки його діяльності після обрання. Чинний Закон України “Про вибори Президента України” має припис, за яким ЦВК реєструє кандидата на пост Президента України за умови отримання нею чітко визначеного переліку документів (частина перша статті 51). Серед них – “передвиборної програми кандидата, викладеної державною мовою, обсягом до дванадцяти тисяч друкованих знаків” (пункт 3 частини першої статті 51) [3]. Закон не встановлює вимог до змісту програми, проте містить застереження щодо внесення до неї положень, які можуть на основі рішення Верховного Суду України стати підставою відмови у реєстрації (частина восьма статті 51, пункт 2 частини першої статті 52) [3].

Заслуговує схвалення здійснене ЦВК оприлюднення на її офіційному веб-сайті факсимільних копій передвиборних програм зареєстрованих

кандидатів, які і використані нами далі за текстом [11]. Очевидно, з наукової точки зору, важливо було б проаналізувати і неоприлюднені проекти передвиборних програм тих 54 претендентів, яким ЦВК відмовила у реєстрації кандидатами на пост Президента України. Відсутність або неналежне оформлення документів, зокрема і передвиборних програм, законодавець визначив однією із підстав відмови (пункт 3 частини першої статті 52 названого Закону) [3].

Спосіб висування кандидатів на пост Президента України зумовив і вираз ними у передвиборних програмах позицій тих суб'єктів виборчого і загалом політичного процесу, які вони представляють. Так, від імені Української Народної Партиї (УНП) формулює свою програму Ю.І. Костенко. “52 першорядні завдання” “Програми захисту українців” Всеукраїнського об’єднання (ВО) “Свобода” складають основу програми її голови О.Я. Тягнибока. Власна персоніфікація характерна для передвиборних програм, висунених: політичною партією “Всеукраїнське об’єднання “Батьківщина” Ю.В. Тимошенко, “Блоком лівих та лівоцентристських сил – виборчим блоком політичних партій: Комуністична партія України, Партия “Справедливість”, політична партія “Союз Лівих Сил”, Соціал-демократична партія (об’єднана)” – П.М. Симоненка; лідерів Народної Партиї (НП) – В.М. Литвина, Соціалістичної партії України (СПУ) – О.О. Мороза, Народно-демократичної партії (НДП) – Л.П. Супрун, Партиї регіонів – В.Ф. Януковича. А тому у їх програмах є окремі положення, які відображають власне суб’єктивне розуміння кандидата місцевих проблем та шляхів їх вирішення, яке може і не співпадати із задекларованими підходами в установчих партійних документах, часом суперечить ідеям, закладеним у передвиборних програмах, із якими очолювані ними партії брали участь в останніх виборах народних депутатів України, депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів.

Деяці по-іншому позиціонуються кандидати-“самовисуванці”. Так, до спільної реалізації передвиборних програм закликають виборців вживаючи займенник “ми” І.Г. Богословська, О.В. Рябоконь, А.П. Яценюк; “наш священний обов’язок” – С.М. Ратушняк. Персоніфіковане “я” домінує у передвиборних програмах М.Ю. Бродського, А.С. Гриценка, С.Л. Тігіпка, поєднують обидва підходи – В.А. Ющенко та В.В. Противіх. Надто претензійно – “за дорученням українського народу іде у Президенти України з програмою “За НАС” (“народною всеукраїнською передвиборною Програмою”, “Програмою Спасіння країни”) О.В. Пабат.

Звернення до конституційного інституту референдуму у передвиборних програмах носить двоякий характер: здебільшого кандидати на пост Президента України повторюють конституційні норми, хоча є і конкрет-

ні пропозиції про проведення всеукраїнських референдумів із окремих питань.

Так, “проведення референдумів із ключових питань внутрішньої та зовнішньої політики” визначено серед завдань у політичній та культурній сферах В.М. Литвином. “Всеукраїнський та місцеві референдуми я перетворюю на справжній, дієвий механізм народовладдя” – обіцяє Ю.В. Тимошенко, вважаючи це виявом ефективності та відповідальності влади. “Пряме народовладдя територіальних громад – референдуми, плебісцити, загальні збори” – називає як одне із “першорядних завдань” О.Я. Тягнибок. “Рішення з найважливіших питань прийматимуться на Всеукраїнському референдумі” – твердить П.М. Симоненко.

Конкретні пропозиції кандидатів заслуговують уваги, однак вимагають певних пояснень щодо правових підстав їх реалізації. Так, декларуючи, що “національні інтереси – основа міжнародної політики”, Ю.В. Тимошенко обіцяє, що “приєднання України до будь-яких систем колективної безпеки вирішуватиметься лише на референдумі”. Незрозуміло, про які системи йде мова. Принагідно зауважимо, що, як не дивно, переважна більшість кандидатів у передвиборних програмах чітко не деклаґують своє бачення перспектив набуття Україною членства у НАТО, хоча відомими є численні публічні висловлювання частини з них про його потребу. Пояснимо це їх прагненням уникнути відповіді на питання, яке далеко неоднозначно сприймається суспільним загалом і суттєво може вплинути на “електоральну прихильність”.

“Питання входження нашої країни в Єдиний економічний простір і недопустимості її вступу в НАТО буде винесено у 2010 році на Всеукраїнський референдум” – стверджує П.М. Симоненко. Нагадаємо, що ідея проведення такого референдуму широко ініціювалась у 2005-2006 рр. З постанови ЦВК “Про підписи громадян України під вимогою про проведення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою, які не підлягають врахуванню” від 29 грудня 2006 року за № 1302 дізнаємось, що загальна кількість підписів громадян України, зібраних 104 ініціативними групами у 27 регіонах, становить 4656182 підписи. Здійснивши перевірку вірогідності документів, ЦВК постановила “вважати такими, що не підлягають врахуванню, 224509 підписів громадян України” [12]. За Конституцією України “всеукраїнський референдум проголошується за народною ініціативою на вимогу не менш, як трьох мільйонів громадян України, які мають право голосу, за умови, що підписи щодо призначення референдуму зібрано не менш як у двох третинах областей і не менш як по сто тисяч підписів у кожній області” (частина друга статті 72) [6]. Але ЦВК не зробила наступного кроку, передбаченого Законом України “Про всеукраїнський та місцеві референдуми”, а саме – не підбila за-

гальних підсумків збирання підписів в цілому по Україні, про що складається протокол (частина четверта і шоста статті 20) [4]. Саме цей протокол мав стати підставою для проголошення Президентом України всеукраїнського референдуму за народною ініціативою відповідно до припину пункту 6 частини першої статті 106 Конституції України [6]. Оскільки референдум не було проголошено, це викликало звинувачення з боку ініціаторів його проведення на адресу глави держави. Відоме і рішення Київського окружного адміністративного суду від 2 липня 2009 року, яким суд зобов'язав Президента України видати укази про проголошення референдуму про вступ України в НАТО та СЕП.

На наш погляд, проведення одночасно референдуму з цих двох питань є неправомірним. Адже, на відміну від НАТО, СЕП – структура, на самперед, економічна, передбачає створення зони вільної торгівлі, спільні тарифи, бюджети, а проведення референдуму з цих питань не допускається статтею 74 Конституції України [6].

“У 2010 році буде проведено Всеукраїнський референдум щодо надання російській мові статусу державної при збереженні й зміцненні існуючого статусу української мови” – обіцяє П.М. Симоненко. Проведення такого референдуму неодноразово ініціювалось впродовж 2005-2009 рр. у різних регіонах України як політичними партіями, так і окремими органами місцевого самоврядування. Вважаємо неправомірними підстави й прагнення провести такі місцеві референдуми в окремих адміністративно-територіальних одиницях, надуманими – в межах держави.

Радикальністю відрізняється пропозиція передвиборної програми А.П. Яценюка, за якою “право змінювати Конституцію необхідно закріпити виключно за народом, будь-які зміни повинні прийматися тільки через загальнонаціональний референдум”. Зауважимо, що вагому аргументацію можливості проведення конституційного та законодавчого референдумів на основі норм чинної Конституції України містить Рішення Конституційного Суду України від 16 квітня 2008 року по справі про прийняття Конституції та законів України на референдумі [8]. Пропозиція ж А.П. Яценюка вимагає обов'язкового внесення змін до розділу III “Вибори. Референдум” і розділу XIII “Внесення змін до Конституції України”, що можливо відповідно до вимог частини першої статті 156 чинної Конституції України тільки після їх затвердження всеукраїнським референдумом, який призначається Президентом України [6]. До того ж пропозиція А.П. Яценюка фактично виводить із конституційного процесу Верховну Раду України, що не відповідає національним та європейським традиціям конституціоналізму.

“З урахуванням результатів всеукраїнського обговорення я внесу народний проект Конституції України до Верховної Ради України” – обіцяє В.А. Ющенко. – “Якщо протягом 100 днів країна не отримає нової Конституції, повноваження Верховної Ради України будуть достроково припинені, позачергові вибори відбудуться з одночасним референдумом з ухвалення Основного Закону держави”. Вважаємо, що така засторога є зайвою, оскільки проведення всеукраїнського референдуму щодо пропонованого В.А. Ющенком проекту і так є обов’язковим, адже його пропозиції стосуються і тих розділів Основного Закону, внесення змін до яких можливо лише із застосуванням процедури референдуму.

Правовий нігілізм характерний для програми С.М. Ратушняка. Обґрунтовуючи потребу “на законодавчому рівні зробити переоцінку приватизованої державної власності, вартість якої перевищує 10 млн. грн”, а також “негайне впровадження податку на багатство”, кандидат застежує – “у разі відмови Верховної Ради прийняття ці законі і внести відповідні зміни до Конституції України – винести ці питання на всенародний референдум”. Погодимось з тим, щоб “виключно через референдум вирішувати питання щодо участі у міжнародних військових блоках”. Натомість, дискусійним є референдум стосовно “повноважень Президента, Верховної Ради і уряду”. Вони чітко вписані у Конституції України, Законі України “Про Кабінет Міністрів України” і можуть бути уточнені чи переглянуті внесенням змін народними депутатами України. Більш доцільним було б залучення громадян до законотворчості, запровадивши інститут народної законодавчої ініціативи.

У зв’язку із цим заслуговує уваги пропозиція Л.П. Супрун про те, що “жодне рішення, що пов’язане з місцевим соціально-економічним розвитком, не повинно ухвалюватися без згоди територіальної громади, консультацій зі звичайними громадянами”, які є однією із форм безпосередньої демократії.

Своєрідне розуміння предмету всеукраїнського референдуму зустрічамо у передвиборній програмі А.С. Гриценка, який готовий “оголосити референдум щодо довіри Президентові” у випадку, якщо рівень підтримки глави держави за даними провідних соціологічних служб “впаде до 15%”. Не піддаючи сумніву ширість намірів відомого політика, уточнимо, що конституційні повноваження Президента України не мають дискреційного характеру, коли суб’єкт права може діяти на свій власний розсуд, виходячи зі своєї правосвідомості. Чинна Конституція України не надає главі держави повноважень щодо призначення/ проголошення всеукраїнського референдуму з власної ініціативи. Натомість, “ положення пункту 6 частини першої статті 106 Конституції України, згідно з яким Президент України проголошує всеукраїнський референдум за народ-

ною ініціативою, слід розуміти так, що Президент України зобов'язаний проголосити такий референдум, якщо його ініційовано з додержанням встановлених Конституцією та законами України вимог щодо організації і порядку проведення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою” – до такого висновку дійшов Конституційний Суд України 15 жовтня 2008 року за результатами розгляду справи про проголошення Президентом України всеукраїнського референдуму за народною ініціативою [9].

Історія новітнього національного державотворення знає приклади ініціювання таких референдумів у 1992–1993, 1999, 2001-2003 рр. з питань про довір’я (недовір’я) Президенту, Верховній Раді України, їх досрочкові вибори. Ці спроби не були реалізовані через порушення їх ініціаторами вимог Закону України “Про всеукраїнський та місцеві референдуми” [4].

До речі, пропозиція А.С. Гриценка відповідає оприлюдненному ним власному проекту конституційних змін під назвою “Конституція порядку”. Народний депутат України пропонує доповнити статтю 73 Конституції України приписом такого змісту: “Не більше одного разу протягом строку своїх повноважень Президент України може призначити всеукраїнський референдум про довіру Верховній Раді України та про довіру Президенту України”. При цьому вважає необхідним встановити обмеження, за яким “зазначений референдум не може бути проведений в останні шість місяців строку повноважень Верховної Ради України або Президента України” [5]. Таке ж право слід надати і Верховній Раді України. У разі, коли питання про довіру не буде підтримано громадянами, на думку А.С. Гриценка, повинні призначатись позачергові вибори Президента України чи Верховної Ради України.

Передвиборна програма О.Я. Тягнибока містить окрему частину “VIII. Крим і Севастополь. Встановлення конституційного порядку та забезпечення стабільного розвитку”, де пропонується провести “Всеукраїнський референдум щодо зміни статусу Криму з автономного на обласний та скасування спеціального статусу міста Севастополя”. У проекті “Національна Конституція” (затвердженному XVIII з’їздом ВО “Свобода” ще 5 серпня 2007 року) записано, що “систему адміністративно-територіального устрою України складають повіти, міста, селища і села. До складу України входять триста повітів, статус і межі яких визначаються конституційним законом” (стаття 81) [7].

Відомо, що статус Автономної Республіки Крим детально виписаний у чинній Конституції України (частина перша та друга статті 133 розділу IX “Територіальний устрій України”, статті 134-139 розділу X “Автономна Республіка Крим” [6], а також Конституції Автономної Республіки

Крим. Конституція України встановлює, що “міста Київ та Севастополь мають спеціальний статус, який визначається законами України” (частина третя статті 133). окремими законами мають визначатися й особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування у місті Севастополі (частина друга статті 118, частина друга статті 140) [6], однак такі закони – не прийняті.

ВО “Свобода” здійснило невдалу спробу реалізувати ідею ліквідації автономного статусу Криму. Інформативно цінним джерелом про перебіг ініціювання, крім повідомень на сайті об’єднання, є нормативно-правові акти ЦВК. Так, 28 жовтня 2008 року ЦВК прийняла постанову за № 55 “Про відмову в реєстрації ініціативної групи всеукраїнського референдуму за народною ініціативою, утвореної на зборах громадян України, що відбулися 24 вересня 2008 року в місті Івано-Франківську”. Ініціатори прагнули провести референдум з питання “Чи згодні Ви проголосувати за ухвалення Закону України “Про зміну автономного статусу Автономної Республіки Крим на обласний, скасування спеціального статусу міста Севастополя та внесення відповідних змін до Конституції та деяких законодавчих актів України”, яким передбачено зміну автономного статусу Автономної Республіки Крим на обласний та скасування спеціального статусу міста Севастополя?” Підстави відмови детально обґрунтовані у мотивувальній частині постанови. По-перше, здійснивши правовий аналіз поданих документів, ЦВК встановила, що вони не відповідають вимогам Закону України “Про всеукраїнський та місцеві референдуми”. По-друге, більш істотним, вважаємо, є посилення у постанові на Рішення Конституційного Суду України від 5 жовтня 2005 року по справі № 6-рп (справа про здійснення влади народом), який встановив, що “результати народного волевиявлення у визначенях Конституцією та законами України формах безпосередньої демократії є обов’язковими”. Конституція України та закони України передбачають проведення всеукраїнського референдуму, в тому числі за народною ініціативою, лише як зобов’язального (імперативного) референдуму, результати якого є обов’язковими для розгляду і прийняття рішень відповідними органами державної влади в порядку, визначеному Конституцією України та законами України”. А тому, на думку членів ЦВК, “затверджене на зборах громадян формулювання питання, яке пропонується внести на всеукраїнський референдум, унеможливлює встановлення юридичних наслідків ствердної відповіді на нього, а відтак і визначення подальших дій відповідних органів держави” [12]. Це ж питання пропонувалось внести на референдум на зборах громадян ще у двох населених пунктах. Після розгляду подань секретаря Черкаської міської ради та хмельницького міського голови ЦВК відмовила в реєстрації ініціативних груп всеукраїнського референдуму.

їнського референдуму за народною ініціативою через недотримання вимог чинного законодавства (постанови ЦВК № 56 і № 57 від 28 жовтня 2008 року) [12].

Принагідно зауважимо, що до проблеми статусу Криму звертаються у своїх передвиборних програмах й інші кандидати на пост Президента України. “Автономія Криму буде наповнена справжнім змістом та забезпечена ресурсами” – обіцяє І.Г. Богословська. Прийняття Закону «Про статус міст-героїв», серед яких, як відомо, є і місто Севастополь, вважає одним із ключових завдань у соціальній та економічній сферах В.М. Литвин.

Поза дискусійністю правової й політичної доцільності проведення такого всеукраїнського референдуму дивує ігнорування ініціаторами референдуму норм чинного законодавства: настільки відверте, що закрається сумнів у їх бажанні його дійсно провести. До речі, ситуація – типова. За роки незалежності в Україні проведено чимало масштабних кампаній з ініціювання референдумів. Крім названих, відомі ініціативи окремих політичних сил щодо проведення всеукраїнських референдумів: 2001, 2006 і 2009 рр. – з питань конституційних змін; 2007 р. – про форму правління. Виявом протистояння республіканських і регіональних еліт, прагнення до поділу політико-правового простору є ініціювані місцеві референдуми: 1991 р. – про надання Закарпатській області статусу автономної території; 1992 р. – щодо “Акту про проголошення державної самостійності Республіки Крим”; 1994 р. – з проекту Конституції Республіки Крим; 2002 р. – з питань повернення Криму Росії; 2004–2005 рр. – про федеративний устрій України, створення південно-східної автономії; 2005–2009 рр. – про надання російській мові статусу другої державної.

За винятком, очевидно, всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р., що надав вищої юридичної сили Акту проголошення незалежності України і, по суті, став формою національного державотворення, всі наступні спроби ініціювання референдумів, були швидше способом тиску на ті чи інші владні інституції, подекуди й погроз. Можливість агітації з питань референдумів чи проти них, спонукання до участі у референдумах чи заклики до їх бойкоту, є полігоном активної політичної діяльності численних політичних партій. Небажання політичними силами компромісу обумовлює й невизначеність перспектив реформування національного законодавства з питань референдумів.

Отже, включення кандидатами на пост Президента України до своїх передвиборних програм положень щодо референдумів, хоча окремі з них вирізняються правовим ніглізмом та нереальністю реалізації, дає підстави говорити про розуміння претендентами на найвищу державну по-

саду вагомості цього конституційного інституту. Незалежно від результатів виборів, для обраного глави держави об'єктивною стане потреба розширення застосування цієї дієвої форми безпосередньої демократії, уdosконалення її конституційного та нормативно-правового регулювання загалом, що знайшло відображення і в оприлюдненіх впродовж останніх років проектах конституційних змін, серед авторів яких – третина нинішніх кандидатів на пост Президента України.

1. Дерев'янко С.М. Про необхідність ініціювання та приведення існуючого законодавства України з питань референдумів у відповідність до норм чинної Конституції України // Право України. – 2009. – № 5. – С. 137-142.
2. Дерев'янко С.М. Про уточнення повноважень Президента України щодо призначення/ проголошення всеукраїнського референдуму в оновленій Конституції України // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2009. – № 2-3 (16-17). – С. 63-71.
3. Закон України “Про вибори Президента України”: Прийнятий 5 березня 1999 року, № 474-XIV // Відомості Верховної Ради України (далі – ВВР). – 1999. – № 14. – Ст. 81; остання редакція від 19 жовтня 2009 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=474-14>.
4. Закон України “Про всеукраїнський та місцеві референдуми”: Прийнятий 3 липня 1991 р., № 1286-XII // ВВР. – 1991. – № 33. – Ст. 443; остання редакція від 1 жовтня 2007 року [Електронний ресурс] – Режим доступу // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1286-12&p=1212993627169861>.
5. Конституція порядку. Порівняльна таблиця до проекту Закону України “Про внесення змін до Конституції України” [А.С. Гриценко, 3 лютого 2009 року] [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://grytsenko.com.ua/files/constitution.doc>.
6. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141; остання редакція від 28 квітня 2009 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>.
7. Національна Конституція. Проект Всеукраїнського об'єднання “Свобода”: Затверджений XVIII з'їздом ВО “Свобода” 5 серпня 2007 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.svoboda.org.ua/pro_partiyu/programa/konstitutsiya/.
8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Президента України про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 5, статті 69, частини другої статті 72, статті 74, частини другої статті 94, частини першої статті 156 Конституції України (справа про прийняття Конституції та законів України на референдумі) від 16 квітня 2008 р., № 6-рп/2008. Справа № 1-2/2008 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 32. – Ст. 1056.
9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо офіційного тлумачення положен-

- ня пункту 6 частини першої статті 106 Конституції України (справа про проголошення Президентом України всеукраїнського референдуму за народною ініціативою) від 15 жовтня 2008 р., № 23-рп/2008. Справа № 1-38/2008 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 80. – Ст. 2701.
10. Ставнійчук М.І. Порядок проведення виборів Президента України // Виборче право України. Навчальний посібник / За ред. В.Ф. Погорілка, М.І. Ставнійчук. – К.: Парламентське вид-во, 2003. – С. 116-124.
11. Центральна виборча комісія. Офіційний веб-сервер. Веб-відображення інформаційно-аналітичної системи "Вибори Президента України": Вибори Президента України 17 січня 2010 року. Кандидати на пост Президента України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vp2010/WP0011>.
12. Центральна виборча комісія. Офіційний веб-сервер. Нормативно-правові акти: постанови та протокольні рішення ЦВК [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/acts/New>.

Дерев'янко С.М.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ІНСТИТУТУ РЕФЕРЕНДУМУ У ПЕРЕДВИБОРНИХ ПРОГРАМАХ КАНДИДАТІВ НА ПОСТ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

В даній статті зроблено аналіз відображення у передвиборних програмах кандидатів на пост Президента України, які зареєстровані Центральною виборчою комісією (ЦВК) для участі у виборах 17 січня 2010 року. Зображені перспективи використання конституційного інституту референдуму.

Ключові слова: передвиборна програма, вибори Президента України.

Дерев'янко С.М.

КОНСТИТУЦИОННЫЙ ИНСТИТУТУ РЕФЕРЕНДУМА В ПРЕДВЫБОРНЫХ ПРОГРАММАХ КАНДИДАТОВ НА ПОСТ ПРЕЗИДЕНТА УКРАИНЫ

В данной статье сделан анализ отображения в предвыборных программах кандидатов на пост Президента Украины, которые зарегистрированы Центральной избирательной комиссией (ЦИК) для участия в выборах 17 января 2010 года. Изображены перспективы использования конституционного института референдума.

Ключевые слова: предвыборная программа, выборы Президента Украины.

Derevyanko S.M.

THE CONSTITUTIONAL INSTITUTE OF A REFERENDUM IN ELECTORAL PROGRAMS OF CANDIDATES ON A POST OF THE PRESIDENT OF UKRAINE

The article highlights the importance and prospects of usage of the constitutional institute of a referendum in electoral programs of candidates on a post of the President of Ukraine, registered by the Central electoral commission for voting on January 17, 2010. The polarity of the suggested approaches is accented, opinions on the reality of their realization are stated.

Keywords: direct democracy, elections, referendum, President of Ukraine, electoral program.